

ETH DIARI

Numerò 79
Dimars 13 d'abriu 1999

HUELHETON

DIARI

D'ARAN

Prètz: 50 pessetes

ENFRONTAMENTS ENTRE MÒSSOS E PAGESI ENA SEDENÇA D'AGRICULTURA DE LHÈIDA

Els Mòssos d'Esquadra de Lhèida e uns 400 pagesi s'enfrontèren ager ath maitin enes pòrtes dera delegacion dera Conselheria d'Agricultura quan es pagesi sajauen d'introducir ua vaca enes oficines. Es pagesi se dirigiren entara sedençà d'Agricultura dempués de finalizar eth judici contra nau membres dera Unió de Pagesos (UP) pr'amor d'ua protèsta que realizeren eth 1997 enes madeishes dependéncias.

Es nau pagesi auràn de pagar sonque 2.500 pessetes de multa per auer lançat desinfectant e caudia contra era façada des oficines d'Agricultura de Lhèida, pendent ua protèsta realizada en 1997 entà queishà-se contra era politica dera Generalitat deuanta dera crisi dera pesta porcina classica.

Dempùs de qualificar de "triònf" aguesta condamna, es pagesi sagèren de calar ua vaca ath laguens des dependéncias d'Agricultura. Quan es Mòssos ac empedegueren i avec enfrontaments qu'acaberen tamb quauqui contusionadi en andues parts. Es pagesi, que fin final artenheren d'entrar, se queishèren dera actitud des agents en tot afirmar que "èm trabalhadors, non pas terroristes".

Segontes hònts des Mòssos d'Esquadra, es agents sagèren d'emplegar era "minima força imprescindible" entà empêdir era entrada des pagesi. Es madeishes hònts higeren qu'un mòsso patic ua contusion e qu'identifiqueren er autor dera agression.

ER ELK CRE QUE 400.000 REFUGIADI S'AMAGUEN LAGUENS DE KOSÒVO

Er Exercit de Liberacion de Kosòvo (ELK) estimèc en 400.000 en numèro de refugiadi albano-kosovars que sigueuen expulsadi des suas cases e son actuament amagadi laguens de Kosòvo, anoncièc ager eth ministre britanic d'Ahers Exteriors, Robin Cook. Pendent era ròda de premsa diadèra des autoritats britaniques sus Kosòvo, Cook endiquèc qu'aguesta informacion li siguec transmetuda peth responsable politic der ELK, Ashim Thaci, tamb eth quau acabaue de parlar per telefon. Ashim Thaci pènse "qu'uns 400.000 refugiadi son enconhadi enes montanhes e es bòsqui entà esvitar que les aucisquen o les depòrten es forces sèrbies", didec Cook. "Aqueri refugiadi se tròben en ua situacion plan preocupanta", prosseguec eth ministre, en tot precisar qu'actuaument nhèue en Kosòvo.

ERA OTAN DOBTE ENTRE ESTABLIR UN PROTECTORAT O UA CONFEDERACION EN KOSÒVO, MÈS EXCLUDÍS UA PARTICION

Els ministres d'Ahers Estrangers des 19 païs dera OTAN discutiren dus tipus de solucion a miei terme entà Kosòvo, que poderie èster un "protectorat internacionau" o ua "confederacion", mès excluirent tota particion, segontes qu'indiquèc ager eth cap dera diplomacia belga, Erik Derycke.

"Ua possibla solucion serie implicar era ONU en ua sorta de protectorat internacionau", a on era fòrça internacionau desplegada age un "trabalh militar, mès tanben civiu e politic", en tot basà-se en modèu que s'a hèt en Eslavònia orientau, segontes Derycke. Aguest modèu, "eth contiengut deth quau sera definit mès tà deuant", compde tamb era preferéncia de Belgica, que mantienguec era direccio dera fòrça internacionau dera ONU desplegada.

da en Eslavònia orientau (plaçada en èst dera Croàcia aucupada pes sèrbis pendent era guerra de 1991-95), segontes rebrembèc eth ministre d'Exteriors belga.

Derycke higec qu'era formula "non ei plan aluenhada" ara prepausada per França, que parle d'ua "forma encara entà definir de tutella exercida pera comunitat internacionau".

Era dusau prepausta realizada ath long dera amassada des ministres d'Exteriors dera OTAN ei ua "confederacion" entre sèrbis e albanesi. Entà Derycke, "aguesta que serie era solucion de mès bon hèr, mès jo so contrari ara madeisha, pr'amor qu'açò acabarie en entitats etnicament blosses e menaçarie er acòrd de Dayton" sus Bòsnia.

ERA OTAN, DECIDIDA A DOBLEGAR IOGOSLÀVIA, MANTEN ES BOMBARDEGI

Els ministres de relacions exteriores dera OTAN s'amassaren ager en Brusselles entà analisar era situacion en Kosòvo, en tot qu'es atacs aèris contra Iogoslàvia contunhauen per vintau dia consecutiu, devastant objectius industrials e militars, e eth conflicte semblaue despassar entà Albània.

Eth secretari generau dera Organizacion deth Tractat der Atlantic Nòrd, Javier Solana, ratificà en conferéncia de premsa era decision dera aliança de doblegar eth president de Iogoslàvia, Slobodan Milosevic, entà qu'es sues tropes dèishen Kosòvo, mès non dèc endiques sus çò que passarie dempués. "Auem es recorsi entà mantier era nostra pression militara enqua que Milosevic cedisca", didec Solana ara fin dera trobada. Es bombardegi dera OTAN comencen a hèr efècte. "Milosevic pèrd, e ac sap", didec. En tot qu'es 19 ministres discutien, es missils dera aliança impactauen en ua refineria de petròli, un tren de passatgers e un aeropòrt militar enes entorns de Belgrad, e ua planta d'energia e un aeropòrt en Pristina, eth cap-lòc de Kosòvo.

ASSASSINEN EN BELGRAD A UN DESTACAT PERIODISTA CONTRARI A MILOSEVIC

Se cridaue Slavko Curuvija e ère eth propietari deth *Dnevni Telegraf*, un diari independent de Belgrad proibit pes autoritats sèrbies. Era notícia dera mort a estat difondida pera agència Tanjug. Eth periodista siguec assassinat a tirs en centre deth cap-lòc iogoslau, justament ena pòrta dera sua casa. Curuvija passejaue tamb era

sua hemna quan dus desconeishudi li disparen. Era sua hemna recebèc un còp e s'evanic. *Dnevni Telegraf* siguec proibit hè sies mesi per ua naua lei sus era informacion, qu'ei plan restrictiu. En diari s'auie publicat escrits consideradi subversius peth regim de Milosevic. Eth periodic, coneishut pes suas

critiques ath poder sèrbi, e eth sòn propietari, sigueren condemnadi quauqui còps a forces multes. Dempùs d'ester proibit en Sèrbia, contunhèc apareishent en Montenegro, petita republica iogoslau dirigida per un equip de reformistes. Enes prumeries de març, Slavko Curuvija e dus periodistes de *Dnevni Telegraf* sigueren condemnadi a cinc ans de preson cadun, per auer publicat un article que didie qu'un responsable sèrbi ère vinculat tamb era mort d'un metge de Belgrad.

Josèp Calbetó, eth nau líder *in pectore* deth Partit Popular en Aran: NÈISH UNION POPULAR ARANESA

Deman numero especial

- Era cronica
- Es entrevistes
- "Era Blagadera"
- Eth trincament tamb Uniò Democràtica de Catalunya
- Er istoriau dera familia Calbetó
- Es claus économiques der acòrd
- Era 'desparicion' dera exsindica Amparo Serrano e Emili Sanllehy

S'informatis des televisions, pendent aguestes darrères setmanes, s'an convertit en ua projeccio de pellicules belliques tamb session contunha de bombardegi pera tarda e pera net.

Es Estats Units, en tot hèr usatge deth papèr qu'eri cren sòn: ei a díder, eth de "guardians dera patz mondiau", an decidit, tamb un cèrt retard, méter orde enes Balcans e, coma tostemp, ac hèn dera unica sòrta que coneishen: "a còp de bombes".

E atau, de patac, era OTAN, en tot hèr gala

deth sòn gran poder bellic, comence a lançar es sòns impressionants avions que, suposadament, an coma objectiu, des.hèir es installations der exèrcit sèrbi deth dictador Milosevic.

Mès, quines son es victimes reaus d'aguestes accions, d'aguesta guèrra? Non son d'autres qu'era poblacion kosovar ara quau er exèrcit e era policia castigüe e contra era quau descargue eth sòn òdi. Eth pòble kosovar hug espaurit enquia un destin incèrt, ath temps que Milosevic amie a tèrme es sòns plans de limpresa ètnica tamb ua cèrta tranquillitat.

Creigui, ena mia modèsta opinion de ciutadana deth mon qu'obsèrve tamb veritable hastic e estupor, era manipulacion deth poder deth quau hèn us es politics que se nomenent ada eri madeishi "defensors des sòns pòbles", qu'era OTAN a demorat massa en actuar e ath delà ac hèn mau. Seràn fòrça es mòrts e milers e milers es personnes que demoraran sense casa; e çò de piri encara, en un exili incèrt...

Creigui que non m'equivoqui guaire se pensi qu'ena majoria de toti nosati comence a insinuà-se ua estranya sensacion d'alarma; dilhèu

luenhensa mès propèra tanben; dilhèu non vedem tan clar en aguesti moments qu'era patz a d'èster er estat naturau de convivència entre es pòbles.

Era guèrra ei er orror e era destrucción des vides, e sonque se pòt justificar quan amià-la a tèrme compòrte impedir mès orror e mès destrucción.

Atau m'enganha e aguesta guèrra non sigue complètement inutila...!

Paloma Puche

FORMES PARLADES/FORMES ESCRITES

Ua causa qu'es sòcio-lingüistes an discutit longament ei era naturalesa deth rapòrt entre es formes parlades e es formes escrites dera lengua. Era forma escrita ei tostemp ua forma de repression, conscientia o pas, qu'era persona qu'use era lengua s'aplique ada era madeisha. Enes societats a on era alfabetizacion ei massiva, era "repression" sus er usatge dera lengua ei causa comuna, causa de toti, e causa inconscientia.

Era referéncia escrita ei fixada ath nivèu des representacions collectives coma eth punt a on van a morir es discussions sus era correccio o incorreccio de çò que didem. En ua realacion ideau d'aguest estat de causes, es parlants son capaci de concéber ua correspondéncia automatica (sense cap de besonh d'exercici de reflexion) entre çò que diderien e çò qu'escriuerien.

Açò facilita es usatges administratius dera lengua e intègre as parlants en aparelh burocratic, en tot que permet de hèr mès e mès compleixi es mecanismes de gestion der Estat. Èm ath deuant d'ua des foncions màgers deth rapòrt coneishut coma 1 Estat = 1 lengua. Veiram dilhèu, en futur, qu'auem entrat ena epòca pòst-alfabetica: es que trabalham en ensenhamant vedem que i a ua relaxacion progressiu des referéncias escrites dera lengua que pòt plan èster ua consequéncia prumèra dera profussion des mejans àudio-visuaus.

Mès, relaxada o fòrta, aquera referéncia demore tostemp aquiu. Didia qu'es sòcio-lingüistes discutissen sus era naturalesa d'aqueith rapòrt, e sustot en cas des lengües que non an compdat damb es mejans entà crear ua referéncia pròpria, pr'amor que non auien ua escòla ne un aparelh administratiu.

N'i a que diden qu'era voluntat d'imposar ua forma escrita guaire estricta empèishe ad aqueres lengües de gessé-se'n: es parlants abandonen era lengua en favor d'ua auta damb mès utilitat practica e dera quau coneishen es formes "corrèctes" sense auer d'èster tostemp ena discussion sus se açò se ditz atau o dera auta manèra; es que poirien èster parlants dera lengua minoritària non vòlen pas hèr er esfòrç d'aprèner ua norma qu'implique justaments entrar en aqueith mar de dobles, en encara entà un rendiment sòcio-economic personau tanben qüestionable.

N'i a que diden, donques, qu'ua lengua minoritària que vò guanhàr parlants o non perdé-ne pas non aurie de demanar esfòrçi tan grani ara gent e permetre que parlen un shinhau coma volguen sense favorizar es discussions sus era correccio. Ath nivèu practic, aquerò vò díder permetre era entrada de formes d'ua auta lengua: en cas der occitan, era entrada de formes franceses, o catalanes e castelhanes, o italianes segontes eth lòc.

Mès normauments era valoracion sus eth besonh d'auer o non

ua referéncia escrita clara e ua sancion clara sus era correccio o incorreccio ei ua expression mès dera valoracion qu'es parlants hèn dera lengua: se era presència d'ua referéncia "fòrta" implique un esfòrç mès gran en aprentissatge, era valoracion dera lengua coma importanta entara vida dera comunitat implique mès facilitat d'acceptacion d'aqueith esfòrç. Se veigu era mia lengua minoritària coma tan digna coma es autes lengües, alavetz non aurè cap de doble sus era justificacion d'ua norma fòrta entara mia lengua coma non è cap de doble sus era justificacion d'aqueira norma entà autes lengües. Podem pensar que formes naues en aranés coma son "sagèth" o "sagerar" dan lòc a reaccions d'estranhesa e de refús entre es parlants, mès dilhèu ei en camp des actituds a on cau trabaclar, en lòc de relaxar era normativa entà evitar aqueres reaccions. En ebrèu, un dia veiguera que calie ua paraula pròpria entath concèpte d'"electricitat".

Què hèr? Preneren era Biblia e trobèren eth tèrme: "hashmal" er àngel que pòrte eth lampit, serie qui darie eth nòm ara causa. Aué, era gent ditz "hashmal" en ebrèu coma tèrme tecnic sense cap de problema.

Dideratz qu'era situacion der occitan ei tota ua auta. Mès non deu èster dilhèu en çò que tanh as actituds entara lengua, que son tan desparièries es causas? (contunharà)

Jordi Suils

AGUEST EI UN ESPACI A ON I PÒT AUER ETH SÒN ANONCI. TRUCATZ-MOS E MOS L'ENCOMANATZ, NOSATI LI HARAM ERA COMPOSICION GRAFICA, ERA TRADUCCION E TOT AQUERÒ QUE CALGUE, PETH MADEISH PRÈTZ. CADA MODUL (6,8 cm x 5 cm) A UN PRÈTZ DE 3.000 PESSETES MÈS IVA. TELEFON 973 64 17 72

Edite ETH DIARI
Família Colomines
Centre d'estudis VIVÈNCIA ARANESA:
Aula Europea des Pirineus (Val d'Aran)
Carrer Doctor Manel Vidal
locau num. 5
(Darrer edifici/ Ath cant der Espitau)
25530 Vielha-Val d'Aran
Telefon: 973641772
Fax: 973640871
E-mail: vivenciaaranesa@ctv.es

Editor e director : Joan-Ramon Colomines-Companys.
e-mail: jrcc@apdo.com

Informatica e dessenh: Marc Colomines i Nadal.

Equip de correctors: Pilar Barés e Xavier Gutierrez.

Equip comercial: Raimon Agulló i Teixidor.

Impression: Xerox's Document Center 220 ST d'ETH DIARI
en Vielha. Tirada: 1000 exemplars.

ETH DIARI

HUELHETON DE SOSCRIPCION

NÒM E COGNÒMS _____

DOMICILI _____

CP _____ POBLACION _____

Senhalatz tamb ua (x) era modalitat de pagament que vos estimatz:

Recepbut per banc o Caisha d'estauvis

Banc / Caisha _____

--	--	--	--	--	--	--	--

Còdi Banc   Còdi Agénc   D.C.   Num. compde o libreta

— / — / —
Data

Signatura

Chèc adjunt

Domicili dera agència _____

FAX: 973 64 08 71

Telefon 973 641772
ADREÇA : Carrer Doctor Manel Vidal. Locau 5, darrèr der edifici.
25530 VIELHA

FAX _____ TELEFON _____
PAÍS _____

Prètz: 19.720 ptes IVA includit.

Includís: Soscripcion annau (diari , mès 5 especiaus).

Distribucion en casa o recuelhuda en quiòsc.

Dehòra dera Val d'Aran

Enviament per corréu: 7.400 ptes.